

УДК 159.925: [37.091.12:36–051]

Мельничук Оксана Богданівна

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри галузевої психології та психології управління
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
e-mail: oxanamelnichuk@ukr.net
ORCID ID 0000–0001–8777–5914

**ДО ПИТАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК УМОВИ
СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

У статті проаналізовано зміст та особливості прояву пізнавальної культури як умови становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери, визначено засади розвитку пізнавальної культури в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: професійний інтелект, професійний інтелект майбутніх фахівців соціальної сфери, умови становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери, пізнавальна культура, стиль інформаційного засвоєння.

Постановка проблеми. Процеси реформування сучасної професійної освіти в умовах соціокультурних та економічних трансформацій українського сьогодення висувають нові вимоги до фахівців в різних сферах. Сучасні фахівці мають бути компетентними, володіти глибокими професійними знаннями та навичками, що визначаються специфікою професійної діяльності, мати необхідні професійно значущі інтелектуально-особистісні якості та особистісні характеристики, що уможливають ефективне виконання функцій в професійній діяльності.

Серед ряду проблем підготовки фахівців соціальної сфери варто виділити проблему становлення професійного інтелекту. Специфіка професійної діяльності в соціальній сфері визначається необхідністю вирішення соціальних проблем різних категорій населення. Особливості професійної діяльності фахівців соціальної сфери детермінують вимоги до їх інтелектуальної діяльності, передбачають високі рівні розвитку як загальних, так і спеціальних здібностей, сформованість інтелектуальної культури та продуктивності. Індивідуальні особливості професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери визначатимуть специфіку аналізу, тлумачення та розуміння ними соціальних проблем суспільства, здатність до адекватного розуміння особистості окремих клієнтів та психологічних особливостей різних соціальних груп, успішне оволодіння навичками взаємодії з різними категоріями клієнтів, а також розвиненість процесів професійної рефлексії та саморегуляції тощо.

Професійний інтелект формується в процесі професійного навчання в результаті вирішення навчально-професійних завдань і визначає в ціло-

му професійні компетенції майбутніх фахівців. Оптимізація моделі професійного навчання сучасних фахівців соціальної сфери має враховувати специфіку їх майбутньої трудової діяльності. Пізнавальна культура стоїть в ряду важливих умов розвитку професійного інтелекту таких фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку особистості як суб'єкта професійної діяльності знайшла своє відображення в науковому доробку О. Бондарчук, Л. Карамушки, Г. Ложкіна, С. Максименка, Л. Орбан-Лембрик, В. Семиченко, В. Третяченко, Ю. Швалба та ін. концепція розвитку коаліційованого інтелекту в умовах освіти як інкультурації аналізувалась в наукових працях Ж. Барон, Д. Перкінс, Е. Джей, С. Тішман, Г. Саломон та ін. Питання психологічного забезпечення професійної діяльності фахівців соціальної сфери аналізувались в наукових працях психологів та педагогів в Україні — О. Бондарчук, А. Грись, Л. Карамушки, Н. Кривоконь, П. Криворучко, С. Максименка та ін. Проблематика психологічного забезпечення професійної підготовки фахівців соціальної сфери висвітлюється в наукових працях сучасних філософів, соціологів, психологів, педагогів, а також практиків соціальних, психологічних та соціально-психологічних служб різного спрямування.

Виділення не вирішених раніше частин означеної проблеми. Втім аналіз наукової літератури показав, що попри значущість, дослідження пізнавальної культури як умови становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери в сучасних психологічних дослідженнях не здійснювалося. Отже, існує об'єктивна потреба вивчення засад становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери та, зокрема, аналізу особливостей пізнавальної культури як неодмінної умови їх професійного становлення та професійної підготовки до діяльності в соціальній сфері.

Таким чином, соціальна значущість проблеми, необхідність подальшого розширення теоретичних та прикладних досліджень особливостей професійної підготовки фахівців соціальної сфери і обумовили вибір теми нашого дослідження.

Об'єкт дослідження — процес становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери. **Предмет дослідження** — пізнавальна культура як умова процесу становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери. **Мета дослідження** — дослідити психологічні особливості пізнавальної культури як умови становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери та ефективного здійснення ними в подальшому професійної діяльності. **Завдання дослідження:** 1. Розкрити роль пізнавальної культури у процесі становлення професійного інтелекту та професійної діяльності фахівців соціальної сфери. 2. Визначити особливості прояву деяких складових пізнавальної культури у майбутніх фахівців соціальної сфери як умови становлення їх професійного інтелекту та ефективності професійної діяльності. 3. Визначити психологічні засади формування пізнавальної культури майбутніх фахівців соціальної сфери як умови становлення їх професійного інтелекту та готовності до здійснення ними ефективної професійної діяльності.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкриття змісту феномену пізнавальної культури та особливостей прояву деяких її складових як компоненту системи внутрішніх умов, що опосередковують основні тенденції становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Термін «пізнавальна культура» вживається науковцями поряд з поняттями «культура пізнання», «пізнавальна активність», «когнітивна культура особистості», «культура мислення», «інформаційна культура», «інформаційно-пізнавальна культура», «культура пізнавальної діяльності» тощо і на сьогодні не має чітко окресленого змісту. Пізнавальну культуру тлумачать як спосіб організації та розвитку пізнавальної діяльності людини, систему знань та методів пізнання, а також пізнавальних норм та цінностей.

Цікавими з точки зору методології цього поняття в аспекті професійного навчання є роботи Б. Ананьєва, де вчений говорить про пізнавальну активність та підкреслює значення пізнавальних та професійних мотивів в організації учбової діяльності студентів. Час навчання у вузі автор пов'язує із найскладнішими процесами структурування інтелекту, позаяк всі навчальні завдання спрямовані на запам'ятовування, осмислення, розуміння, а також відтворення актуальної для майбутньої професійної діяльності інформації [1].

В дослідженнях А. Вербицького та Т. Платонові підкреслюється думка, що час навчання у вузі формує міцне підґрунтя майбутньої трудової професійної діяльності, де засвоєні в навчальному процесі знання вже будуть засобами реалізації в професії [3]. Для успішної учбової діяльності студентів важливими є інтелектуально-пізнавальні мотиви, що пов'язані з прагненням до знань, набуттям компетентності. Успішність академічної діяльності студентів значною мірою визначається пізнавальною мотивацією та мотивацією досягнення [9]. Студентам притаманна специфічна спрямованість пізнавальної активності, яка визначається специфікою вирішення конкретних професійно-орієнтованих завдань [2]. Важливий вплив на учбову діяльність у вузі та становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців певної сфери трудової діяльності, відповідно, на думку В. Ясвіна, здійснює освітнє середовище вузу [13]. Вочевидь, освітнє середовище розуміється в даному контексті як пізнавально-культурне середовище, що визначає успішність формування професійно-значущих інтелектуально-особистісних та особистісних характеристик.

Аналіз літератури показує, що пізнавальну культуру як феномен аналізують в аспекті специфічного освітньо-виховного середовища (сім'ї, навчального закладу, вузу тощо) та в аспекті особливостей пізнавальної діяльності суб'єктів (дитини, учня, студента та, відповідно, дорослого, вчителя, викладача). В сучасних психологічних дослідженнях пізнавальна культура розглядається як умова розвитку інтелекту особистості [8]. Аналізуються рівні та критерії пізнавальної культури в професійній підготовці [5]. Зокрема, низький (репродуктивний) рівень пізнавальної культури проявляється в таких обмеженнях пізнання суб'єкта, як намагання запам'ятати, зрозуміти та відтворити отримані знання, оволодіти розумо-

вими діями за зразком; низький рівень пізнавальних потреб та здатності до творчої діяльності; середній (евристичний) рівень сформованості пізнавальної культури проявляється в прагненні застосувати отримані знання в нових навчальних умовах, усвідомити сенс матеріалу, розширити власний кругозір; високий (творчий) рівень пізнавальної культури визначає активне включення суб'єкта в різні форми пізнавальної діяльності, здатність творчо використовувати на практиці отримані знання, навички та вміння, самостійно шукати шляхи вирішення проблем, прояв стійкої потреби до пізнання та перетворення [7].

Близьким за значенням до поняття пізнавальної культури є поняття культури мислення. З позицій філософії, культура мислення тлумачиться як певний рівень розвитку здатності людини адекватно відображати в своєму мисленні об'єктивну логіку буття та свого власного існування та виступає елементом пізнавальної культури [6]. Культура мислення в психологічних дослідженнях також аналізується з позицій здійснення особистістю пізнавальної діяльності та оволодіння специфічним (професійним) видом діяльності зокрема. Так, наприклад, визначаючи особливості становлення мислення практичного психолога, Н. Пов'якель в своїх роботах підкреслює значущість культури мислення майбутніх фахівців [10].

В наукових педагогічних дослідженнях пізнавальна культура аналізується як складне інтегративне утворення, що охоплює соціально-досвідний рівень психологічної структури особистості та рівень її спрямованості. Пізнавальну культуру особистості тлумачать як сукупність індивідуальних якостей, що включають когнітивні здібності, навички інтелектуальної праці, досвід продуктивної взаємодії. О. Сергієнко називає у складі пізнавальної культури цілемотиваційний, змістовний та практично-дієвий компоненти [11].

Професійний інтелект фахівця є наслідком навчання та професійно-особистісного розвитку, що дозволяє усвідомлено використовувати знання та майстерність у професійній діяльності. Сучасний фахівець соціальної сфери повинен не лише мати глибокі знання та творчо використовувати їх в своїй роботі, а й повсякчас збагачувати свій інтелектуальний потенціал, уміти самостійно здобувати нові знання, гнучко реагувати на нові проблеми та міркувати на перспективу, вміти мислити та діяти в категоріальній системі соціальної сфери.

Пізнавальна культура майбутнього фахівця соціальної сфери базується на глибоких теоретичних знаннях професійної та практичної підготовки. Успішність вирішення професійних завдань в соціальній роботі значною мірою детермінується також сформованістю індивідуальної інтелектуальної стратегії, що, в свою чергу, визначається особливостями сприймання та засвоєння інформації, особливостями складу мислення, креативністю, професійною інтуїцією, проникливістю, комунікативними вміннями, чутливістю до проблем тощо. Пізнавальна культура особистості майбутнього фахівця соціальної сфери залежить також і від розвитку певних індивідуальних особистісних властивостей, які в подальшому сприятимуть ефективній професійній діяльності. В цьому аспекті можна вказати наступні

якості: цінність професійної самореалізації, цінність творчої індивідуальності, інтелектуально-моральна позиція, розуміння та бережне ставлення до особистості, особистісно-орієнтована суб'єкт-суб'єктна взаємодія, рефлексія, критичність, толерантність, потреба в пізнанні себе та інших, перцептивні здібності, емоційний інтелект, соціальний інтелект, здатність до саморегуляції тощо.

З огляду на проведений аналіз змісту феномену пізнавальної культури особистості ми в структурі пізнавальної культури майбутнього фахівця соціальної сфери вважаємо за доцільне виділяти мотиваційну складову (система пізнавальних мотивів), змістову (визначається особливостями інтелектуальної діяльності особистості) та особистісно-діяльнісний компонент (система інтелектуально-особистісних властивостей).

В даній роботі ми зосередимося на аналізі прояву деяких мотиваційних та змістових характеристик пізнавальної культури майбутніх фахівців соціальної сфери. В пілотажному дослідженні приймали участь 86 студентів випускних курсів спеціальності «Соціальна робота» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. На першому етапі дослідження студентам було запропоновано відповісти на питання анкети, що стосувалися особливостей прояву ними пізнавальної мотивації в професійному навчанні. Анкета включала п'ятнадцять закритих запитань, які були спрямовані на визначення пізнавального професійного інтересу, наприклад, «Я цікавлюсь лише окремими навчальними дисциплінами», «Хочу знати якомога більше, аби бути компетентним фахівцем», «Мені подобається навчатися цій професії», «Готуючись до занять, я багато читаю додаткової літератури», «Виробнича практика довела, що мій професійний вибір правильний» та ін.). Варіанти відповідей передбачали ствердну, заперечну відповідь та часткову згоду, що дало змогу виявити низькі, середні та високі рівні мотиваційної складової пізнавальної культури. На другому етапі дослідження було використано методика «Визначення стилю інформаційного засвоєння» [12], що дозволило нам проаналізувати деякі змістові характеристики пізнавальної культури студентів. Певний стиль мислення пов'язаний із операційно-діловими властивостями особистості, які проявляються у процесі професійного навчання та виражають рівень підготовленості (знання, вміння, навички) та у здатності реалізувати їх у реальній діяльності (у навчанні чи професійній діяльності) [4]. Методика дозволила визначити домінуючі стилі засвоєння інформації: конкретно-послідовний, абстрактно-довільний, абстрактно-послідовний, конкретно-довільний.

Результати аналізу відповідей на запитання анкети дозволяють виявити тенденції прояву мотиваційної складової пізнавальної культури респондентів. Узагальнені результати подано на рис. 1.

Як видно з рис. 1, високий рівень пізнавальної культури в розрізі прояву пізнавального інтересу виявлено у 19 % досліджуваної вибірки. Відповіді цієї групи студентів віддзеркалювали їх прагнення до професійних знань, активну пізнавальну позицію та участь в різноманітних формах навчальної пізнавальної діяльності, зацікавленість в якісних професійних

знаннях, прагнення розширити свій загальний та професійний кругозір тощо. Переважна більшість досліджуваних — 57 % виявили середні рівні вираженості пізнавальної культури, вибір запропонованих відповідей свідчив про вибірковість пізнання, позаяк студенти переважно вибирали частково ствердні відповіді, позитивно відповідали на запитання, що виражали прагматичну спрямованість професійного навчання («Вчу лише те, що безпосередньо згодиться в роботі» тощо). Низькі рівні вираженості пізнавальної культури зафіксовано у 24 % респондентів. Такі студенти у своїх відповідях виразили незацікавленість професійним навчанням, відсутність інтересу до професії, критику традиційних та байдужість до інноваційних форм роботи тощо. В коментарях ця категорія досліджуваних переважно зауважувала, що не збирається працювати за професією, позаяк вже встигли розчаруватися в такій професії та вважають таку професійну діяльність безперспективною для себе.

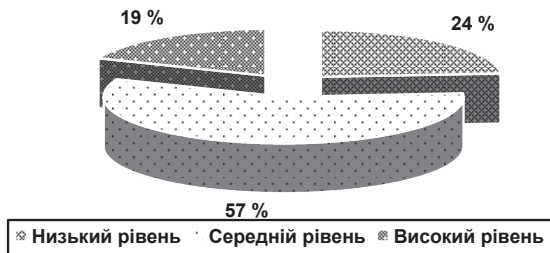

Рис. 1. Рівні мотиваційної складової пізнавальної культури респондентів

В цілому такі результати говорять про необхідність цілеспрямованого розвитку мотиваційного компоненту пізнавальної культури студентів. Вочевидь, пізнавальна культура студента в процесі професійного навчання визначається пізнавальною культурою вназ, що забезпечується специфікою побудови навчального процесу, передбачає виражену трансформацію пізнавальної діяльності в професійно спрямовану пізнавальну діяльність майбутнього фахівця.

Результати методики «Визначення стилю інформаційного засвоєння» представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Описова статистика за шкалами методики
«Визначення стилю інформаційного засвоєння»

Стилі інформаційного засвоєння	Показники описової статистики			
	Min	Max	M	σ
Конкретно-послідовний	25	32	28,1	2,4
Абстрактно-довільний	23	38	28,7	4,4
Абстрактно-послідовний	23	29	26,2	2
Конкретно-довільний	21	34	27,7	4,2

Як видно з табл. 1, домінуючим стилем засвоєння інформації для досліджуваної вибірки є абстрактно-довільний стиль ($M=28,7$), що свідчить

про невисоку структурованість дій у процесах обробки інформації, фрагментарну сконцентрованість на об'єктах, які мають безпосереднє відношення до актуальних потреб. Наступним за вираженістю середніх показників ми зафіксували конкретно-послідовний стиль засвоєння інформації ($M=28,1$), що свідчить про схильність студентів орієнтуватися на образну інформацію, конкретну реальність, де відображено зв'язки та відношення у формі просторово-часових структур, обробка інформації здійснюється впорядковано, лінійно, послідовно. Для такого стилю засвоєння інформації характерним є орієнтування на факти та приклади, запам'ятовування спеціальної інформації, формул та законів, вирішення завдань здійснюється поетапно. Показники конкретно-довільного стилю ($M=27,7$) вказують про виражену тенденцію у досліджуваній вибірці до засвоєння інформації переважно на рівні образів, емоцій та почуттів, найкраще засвоюється персоніфікована інформація, мислення здійснюється на рівні узагальнення образів. Найменшу вираженість зафіксовано нами для показника абстрактно-послідовного стилю засвоєння інформації ($M=26,2$), що пов'язаний із схильністю до теоретизування, легким орієнтуванням у світі теорій та абстрактних образів, оперуванням поняттями та раціоналізованою інформацією, для таких осіб притаманна вираженість аналітичних здібностей та домінування мовної, а не образної компоненти мислення.

Слід відзначити, що вираженість показників різних стилів засвоєння інформації є досить гармонійною для нашої вибірки. Втім, навіть незначне домінування абстрактно-довільного стилю засвоєння інформації у студентів не сприятиме в майбутньому ефективному вирішенню специфічних професійних завдань в соціальній сфері. Позаяк важливо, щоб фахівці бачили професійні завдання системно, вміли ефективно застосовувати стратегії та технології професійної діяльності у кожному конкретному випадку надання соціальної чи психосоціальної допомоги різним категоріям клієнтів.

В контексті таких результатів чітко постає необхідність роботи, спрямованої на формування пізнавальної культури майбутніх фахівців соціальної сфери як умови становлення їх професійного інтелекту в період професійного навчання у вузі, що забезпечить їм здатність в майбутньому зважено та об'єктивно оцінювати та реагувати на різноманітні ситуації професійної взаємодії з різними категоріями клієнтів, бути ефективними у професійному спілкуванні та діяльності тощо.

Основними засадами формування пізнавальної культури майбутніх фахівців соціальної сфери як умови становлення їх професійного інтелекту є: 1) проектування професійно орієнтованого середовища, що забезпечує формування професійної культури майбутнього фахівця та пізнавальної культури, зокрема; 2) пізнавальна культура в нз, де здійснюється підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери, має чітко відображати специфіку їх професійної кваліфікації; 3) стимулювання різнорівневої та різноаспектної педагогічної взаємодії викладачів і студентів в різних видах спільної діяльності; 4) формування культури розумової праці студентів, розвиток їх пізнавальної активності та творчих здібностей, формуванні індивідуального стилю інтелектуальної діяльності тощо.

Висновки. 1. Пізнавальна культура особистості є важливою умовою становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери, позаяк забезпечує здатність ефективно та творчо працювати в майбутній професії. 2. Пізнавальна культура особистості — це сукупність індивідуальних якостей, що включають когнітивні здібності, навички інтелектуальної праці, досвід продуктивної взаємодії. В структурі пізнавальної культури майбутніх фахівців соціальної сфери доцільно виділяти мотиваційну складову (система пізнавальних мотивів), змістову (визначається особливостями інтелектуальної діяльності особистості) та особистісно-діяльнісний компонент (система інтелектуально-особистісних властивостей). 3. Результати емпіричного дослідження виявили вираженість мотиваційного компоненту пізнавальної культури студентів на середньому рівні та домінування абстрактно-довільного стилю засвоєння інформації, що свідчить про необхідність соціально-психологічного проектування спеціального освітнього — виховного професійного середовища та формування специфічної професійної культури внаслідок, що сприятиме становленню професійного інтелекту майбутніх фахівців соціальної сфери.

Список використаних джерел та літератури

1. Ананьев Б. Г. Педагогические предложения современной психологии // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Работы советских психологов периода 1946–1980 гг. / Под ред. И. И. Ильева. — М.: Издательство МГУ им. М. В. Ломоносова, 1981. — С.13–21.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. — М.: Высшая школа, 1991. — 207 с.
3. Вербицкий А. А., Платонова Т. А. Формирование познавательной и профессиональной мотивации студентов / А. А. Вербицкий, Т. А. Платонова. — М.: Высшая школа, 1986. — 158 с.
4. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология / В. Н. Дружинин. — СПб.: Питер, 2004. — 320 с.
5. Ивлиева И. А. Требования к критериальному аппарату оценки качества профессиональной подготовки / И. А. Ивлиева // Непрерывное многоуровневое профессиональное образование / под науч. ред. Х. Бернарчика; ИПТО. — СПб., 1997. — С. 101–106.
6. Ичалова М. Х. Познавательная культура и религиозное сознание: аспекты взаимосвязи : дис. ... канд. филос. наук: 9.00.11 / М. Х. Ичалова; Дагестанский гос. ун-т. — Махачкала, 2004. — 147 с.
7. Мельничук О. Б. Пізнавальна культура вузу як умова становлення професійного інтелекту майбутніх фахівців з соціальної роботи / О. Б. Мельничук // Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25–26 квітня 2014 року): — Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. — С. 20–23.
8. Нисбетт Р. Что такое интеллект и как его развивать: Роль образования и традиций / Ричард Нисбетт; Пер. с англ. — М.: Альпина нон-фикшн, 2013. — 344 с.
9. Орлов Ю. М. Стимулирование побуждения к учению [Текст]: / Ю. М. Орлов, Н. Д. Творогова, В. И. Шкуркин; МЗ СССР, Моск. гос. мед. ин-т им. И. М. Сеченова (М.). — М.: Б. И., 1988. — 119 с.
10. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія / Надія Іванівна Пов'якель. — К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003. — 295 с.
11. Сергієнко О. О. Особливості формування пізнавальної культури старшокласників-ліцеїстів в умовах соціалізаційного простору сучасного ліцею / О. О. Сергієнко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — 2011. — № 15 (226), Ч. 2. — С.119–127.

12. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / [Фетишкин Н. П., Козлов В. В., Манулов Г. М.]. — М.: Изд-во Института психотерапии, 2002. — 490 с.
13. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. — М.: Смысл, 2001. — 365 с.

References

1. Anan'ev, B. G. (1981). Pedagogical offers modern psychology. *Readings on developmental and educational psychology. The works of Soviet psychologists period 1946–1980 gg.* I. P. Iljasov; MGU im. M. V. Lomonosova. Moscow.
2. Verbitsky, A. A. (1991). *Aktivnoe obuchenie v vysshej shkole: kontekstnyj podhod [Active learning in higher education : the contextual approach]*. Moscow: Vysshaja shkola [in Russian].
3. Verbitsky, A. A. & Platonova, T. A. (1986). *Formirovanie poznavatelnoj i professionalnoj motivacii studentov [Formation of informative and professional motivation of students]*. Moscow: Vysshaja shkola [in Russian].
4. Druzhinin, V. N. (2004). *Jeksperimentalnaja psihologija [Experimental psychology]*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
5. Ivlieva, I. A. (1997). Requirements criterial unit evaluating the quality of training. *Continuous multi-level vocational education*. X. Bernarchik; Sankt-Peterburg: IPTO.
6. Ichalova, M. H. (2004). Poznavatel'naja kultura i religioznoe soznanie: aspekty vzajmosvjazi [Cognitive culture and religious consciousness : aspects of the relationship]. *Candidate's thesis*. Makhachkala [in Russian].
7. Melnychuk, O. B. (2014). Piznavalna kultura vuzu jak umova stanovlennja profesijnogo intelektu majbutnih fahivciv z socialnoi roboty [Cognitive culture of the university as a condition of becoming a professional intelligence future experts in social work]. *Actual Problems of Reforming education and education in Ukraine. Abstracts of scientific works of participants of the international scientific conference '14: Mizhnarodna naukovopraktychna konferencija (25–26 kvitnja 2014 roku) — International Scientific Conference (25–26 April 2014)*. (pp. 20–23). Lviv: GO «Lvivska pedagogichna spilnota» [Ukrainian].
8. Nysbett, P. (2013). *Chto takoe intellekt i kak ego razvivat: Rol obrazovanija i tradicij [What is intelligence and how to develop it: The role of education and tradition]*. Moscow: Alpina non-fikshn [in Russian].
9. Orlov, Y. M., Tvorogova, N. D. & Shkurkin, V. I. (1988). *Stimulirovanie pobuzhdenija k ucheniju [Encouraging motivation to learning]*. Moscow: Mosk. gos. med. in-t im. I. M. Sechenova [in Russian].
10. Povyakel, N. I. (2003). *Profesiohenez samoreguljaciji' myslennja praktychnogo psihologa [Profesiohenez self thinking Psychologist]*. Kiev: NPU im. M. P. Dragomanova [Ukrainian].
11. Sergienko, A. A. (2011). Osoblyvosti formuvannja piznavalnoi kultury starshoklasnykiv — liceistiv v umovah socializacijnogo prostoru suchasnogo liceju [Features of formation of cognitive culture seniors — high school pupils in the conditions of modern socialization space Lyceum]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka — Bulletin LTSNU*, 2, 15 (226), 119–127 [Ukrainian].
12. Fetiskin, N. P., Kozlov, V. V., & Manuli, G. M. (2002). *Socialno-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp [Socio-psychological diagnosis of personality development and small groups]*. Moscow: Izd-vo Instituta Psihoterapii [in Russian].
13. Yasvin, V. A. (2001). *Obrazovatel'naja sreda: ot modelirovanija k proektirovaniju [Educational environment : from modeling to design]*. Moscow: Smysl [in Russian].

Мельничук О. Б.

кандидат психологических наук, доцент,
заведующая кафедрой отраслевой психологии и психологии управления
Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова

К ВОПРОСУ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ КАК УСЛОВИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

Резюме

В статье проанализированы содержание и особенности проявления познавательной культуры как условия становления профессионального интеллекта будущих специалистов социальной сферы, определены принципы развития познавательной культуры в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессиональный интеллект, профессиональный интеллект будущих специалистов социальной сферы, условия становления профессионального интеллекта будущих специалистов социальной сферы, познавательная культура, стиль информационного усвоения.

Melnychuk Oksana

candidate of psychological sciences, docent, Manager of department
of a particular psychology and management psychology National Pedagogical
Dragomanov University, Kyiv (city)

TO THE QUESTION OF COGNITIVE CULTURE AS A CONDITION OF PROFESSIONAL INTELLIGENCE FORMATION OF FUTURE SOCIAL SPHERE SPECIALISTS

Abstract

Cognitive culture is an important condition of professional intelligence formation of future social sphere specialists, because it ensures professional and personal formation of a future specialist, his ability to efficiently and creatively work in his future profession.

Cognitive culture is a subject of study in philosophy, pedagogy, psychology, etc. From the standpoint of various scientific visions, personality cognitive culture is interpreted as a complex of individual qualities, which include cognitive abilities, intellectual work skills, and productive interaction experience. The structure of cognitive culture includes motivational component (a system of cognitive motives), semantic component (features of intellectual activity of an individual), and personality and activity component (a system of intellectual and personal properties).

Experimental research has revealed dominating of middle level developed cognitive culture motivational component of future social sphere specialists and prevailing of abstract and arbitrary information assimilation style. In the context of such results the question of development of cognitive culture of future social sphere specialists as a prerequisite of formation of their professional intelligence clearly arises.

Key words: professional intelligence, professional intelligence of future social sphere specialists, professional intelligence formation conditions of future social sphere specialists, cognitive culture, information assimilation style.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2015